

„Bezárkózásban látják a biztonságot”

Pardavi Mártával, a Magyar Helsinki Bizottság társelnökével beszélget J. Győri László

Egy héttel a párizsi merényletek és néhány nappal Orbán Viktornek a gazdasági menekültekről tett nyilatkozata után beszélgetünk. Ön többszöri olvasás után is tökéletesen inkoherensnek és ellentmondásosnak tartom, amit Orbán mondott. Ön 1995, tehát egyetemista kora óta dolgozik a Helsinki Bizottságnál, amelynek 2007 óta társelnöke, és részt vesz az Európai Menekültügyi Tanács munkájában is. Az ön szakmai háttérével, a menekültügy és a bevándorláspolitikai összefüggéseiben hogyan értelmezhetőek a miniszterelnök szavai?

10

– A nyilatkozat valóban inkoherens, és semmiféle kapcsolódása nincs a valósághoz. Mi is úgy éreztük, hogy minél többször olvassuk a szöveget, annál kevésbé értjük. Mindazonáltal javára írom, hogy a fogalmakat ezúttal helyesen használta, ami előrelépés, mert amit a nyár végén a magyar nagykövetek értekezletén mondott, még ennél is kuszább volt. Ott az egyik résztvevő – nyilván teljesen spontán módon – felállt, és megkérdezte, mi a teendő ezzel a nagy migrációval. A miniszterelnök megnyilatkozása akkor is elég nagy port vert fel. Akkor sikerült a nemzetközi joggal és az erkölccsel teljes ellentmondásban álló dolgokat mondania, amikor kijelentette, ide menekültek se jöjjenek. Ezzel sokunk felháborodását kivívta. Most legalább nem keverte össze a menekülteket és a bevándorlókat, amikor azt mondta,

hogy a menekülteknek meg kell adnunk, ami jár.

– Azért erről mást nem is igen mondhatott volna...

– Nem. Bár azért mondhatta volna például azt, amit a szíriai menekültek befogadása kapcsán Joachim Gauck német elnök és Angela Merkel kancellár is kiemelt: hogy Németországnak befogadóbbnak kell lennie. Szóval tehetett volna ő is egy toleránsabb, empatikusabb nyilatkozatot. Magyarország vállalhatna több felelősséget, és lehetne szolidárisabb. A már Magyarországon lévő gazdasági migránsokról azt mondta, hogy rendben, maradhatnak, de aki a jövőben távolról készül ide, az jobb, ha nem jön. Valóban ellentmondásos, hogy miért van rendben, aki már itt van, és miért nincs rendben, aki csak most készül jönni. Miért gyanúsabb és veszélyesebb, aki holnap érkezik? Orbán a párizsi merényletekben és a terrorveszélyben meglátta a kínáló alkalmat, hogy politikai és szakpolitikai iránymutatást adjon. Nem új, amit mondott. Nemcsak azért, mert már a nyár végén is elhangzott hasonló, hanem azért, mert a kormányzati politikában jó ideje tapasztaljuk ezt a bezárkózó, a biztonságot falak és korlátok építésében látó gondolkodást. A ma – különösen a külföldiekkel kapcsolatban – uralkodó „rendvédelmi” szemlélet mindig is jellemezte a magyar migrációs politikát, így azokat a korszakokat is, amelyek-

ben Pintér Sándor volt a belügyminiszter. A rendvédelem szempontja megelőz minden gazdasági, társadalompolitikai, szociális, segélyezési, szolidaritási szempontot.

– *Azért itt európai jelenségről van szó. Az ön által példaként felhozott, amúgy sokkal toleránsabb Németországban is tapasztalni hasonlókat. Ugyanakkor hajlamos vagyok ebbe a nagy bezárkózásba beleláttni azt is, hogy a Fidesz vezetése és személyesen Orbán első generációs vidéki értelmiségi, aki nem érzi jól magát, sőt kimondottan bizonytalanul mozog a nemzetközi terepen.*

– Közhely, de a tudományos kutatások is azt támasztják alá, hogy az ember személyes élményei, tapasztalatai meghatározzák a világnézetét. Minél többet találkozunk másfajta emberekkel, annál könnyebben fedezzük föl, hogy több bennünk a közös, mint az eltérő vonás, és annál könnyebben fogadjuk el, hogy létezik jövés-menés, ráadásul hogy ez akár jó is lehet. Valóban, a nagyvárosban élők általában elfogadóbbak, mint a kisebb települések lakói. A közvélemény-kutatási eredmények azt mutatják, hogy a budapestiek elfogadóbbak, mint a velük azonos társadalmi mutatókkal rendelkező vidékiek. Ezért is van, hogy – Orbán szavaival szólva – a miénktől eltérő kulturális hátterű menekültek Budapesten jobban érzik magukat. A Blaha Lujza téren néhány afrikai srác látványa mindennapos. Egy kisvárosban nem az. Pesten tehát kisebb a valószínűsége, hogy diszkriminálják, netán végzálják őket. De visszatérve Orbánra, ez a kijelentése valóban extrém, ám egy Európa-szerte létező, xenofób, kirekesztő hangulat érhető tetten benne. Ez a hangulat talán már 2001 szeptembere

óta, de a válság óta mindenképpen erősödik. A Helsinki Bizottság tagja egy európai fókuszú, civilszervezetekből álló nagy ernyőszervezetnek, az Európai Menekültügyi Tanácsnak. Valamikor a kilencvenes évek vége felé kerültünk vele kapcsolatba. A szervezet minden évben ülésezik, és minden évben elhangzik az a megállapítás, hogy a helyzet Európában egyre rosszabb. Alighanem létezik egy öngerjesztő percepció is. Bezzeg a nyolcvanas és a kilencvenes években milyen befogadók voltak az emberek... Bezzeg a délszláv háború idején milyen befogadók voltak...

– *Isten látja a lelkem, nem szeretnék én túl sokat foglalkozni Orbán Viktor pszichéjével, de nagyon érdekel, mi lehet az ő külföldiekkel kapcsolatos egyre radikálisabb irányváltása mögött. A nemzetközi visztautasítás, amit azért nehéz lehet elviselnie, vagy az, hogy így, ezzel a szólammal szeretné elcsábítani a Jobbik szavazóit?*

– Azt azért látnunk kell, hogy ezzel jelentős szavazói csoportnak imponál. Az üzenet könnyűszerrel dekódolható, emészthető, és van rá igény. Kiválóan alkalmas üzenet az idegengyűlölőknek. Akik nem okvetlenül jobboldaliak. Sajnos nemcsak a jobboldalon, hanem a baloldalon is bőségesen vannak idegenellenes szavazók. A „külföldiek Magyarországon” kérdéskörben – a cigányokkal kapcsolatos előítéletekhez hasonlóan – közmegegyezés van. Erről kevés szó esik, ezért is tűnt olyan sokkolónak, hogy Orbán elővette a témát.

– *Voltaképpen hány emberről van szó, amikor a Magyarországon élő külföldiekről beszélünk? Még jól emlékszem, amikor a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek ele-*

jén jöttek az első kínaiak, akiken első pillantásra látszik, hogy nem magyarok, ezért voltak feltűnőek, de azért olyan nagyon sokan ők sincsenek Magyarországon.

– A kínaiaknál a gazdasági migráció fő mozgatórugója a vonzó befektetési környezet volt. Amikor a kilencvenes évek elején hirtelen nagy számban megjelentek nálunk, kezdetben még vízummentességet is élveztek. Akik akkor jöttek, javarészt kínai állami cégek képviselői voltak. Magyarországon akkor a jogi környezet ösztönözte a vállalkozást, ráadásul innen viszonylag könnyen eljutottak Európa többi részébe. Később szigorították a vízumszerzést és a tartózkodási engedélyeket, a gazdaság pedig már nem volt olyan pörgős, úgyhogy mentek is tovább. A kínaiak üzletemberek, kereskedők, akik oda mennek, ahová a legjobban megéri menniük. Számuk Magyarországon mára nagyon lecsökkent, alig 13 ezren lehetnek most. Vietnamból többen vannak. Magyarországon a KSH friss adatai alapján összesen 140 ezer külföldi állampolgár él, 72 százalékuk európai. Rájuk nem vonatkozhat az, amit Orbán mond, hiszen egyfelől a kulturális hátterük nem különbözik jelentősen a magyarokétól, másfelől pedig az ő szabad mozgásukat semmiképpen sem lehet korlátozni, hiszen arra az EU-állampolgárok szabad mozgásáról szóló szabályok érvényesek.

– *Angliában éppen most akarják visszaszorítani a kelet-európai gazdasági bevándorlást.*

– Igen, de ezt ott is csak a szociális ellátórendszerhez való hozzáférés szigorításával akarják elérni, már ha egyáltalán el tudják érni. Magyarországon tehát mindössze körülbelül 40 ezer ember érintett

abban, amit Orbán mond. Ez már önmagában is nagyon kevés, különösen pedig akkor, ha tudjuk, hogy ebbe a 40 ezerbe a távol-keletiek mellett beletartoznak az amerikaiak és a kanadaiak is. És ebben a számban ugyanúgy benne vannak a Suzuki gyár vezetői, mint a családtagként „harmadik országokból”, vagyis az Európai Unión kívülről érkezett emberek.

– *Hogyan alakult a menekültek száma? A napokban az interneten olvastam egy cikket, amely szerint az elmúlt időszakban nagyon sokan érkeztek Magyarországra. Ennek – gondolom – az lehet az oka, hogy a menekülők itt lépik át a schengeni határt.*

– A délszláv háború után Magyarországon évente 2500-3500, de legfeljebb 4000 ember kért menekültjogot. Ezeknek az embereknek jelentős része aztán tovább is utazott.

– *Miután megkapták a menekültstátuszt?*

– Nem, sokan még előtte, a menekültügyi eljárás alatt. Ez addig tartott, amíg a menedékkérőket be nem kezdték zárni.

– *Ez mikor kezdődött?*

– Ez sajnos mindig is így volt. Először „idegenrendészeti őrizetbe” vették őket, 2013 nyara óta pedig „menekültügyi őrizetben” lehet tartani a menedékkérőket.

– *Mennyire felel meg ez az uniós gyakorlatnak?*

– Az intézmény másutt is létezik, de a magyar gyakorlat jóval keményebb az európai átlagnál, például akár hat hónapig is tarthat.

– *Így akarják elvenni a kedvüket a menedékkéréstől, vagy egyszerűen csak xenofóbok a magyar hatóságok?*

– Ausztria és Németország, de a többi uniós ország is fellép a mene-

dékkérők továbbvándorlása ellen, és nagy a nyomás a külső határokat őrző tagállamokon, hogy tartsák távol az irreguláris migránsokat.

– *Németországban egyre hangsúlyosabbak az idegenellenes hangok, a jobboldali pártok pedig egyre erősebben követelik a menedékkérések gyors elbírálását és azok kizsuppólását, akik nem kapják meg a státuszt.*

– Ez önmagában szakmailag indokolt is. Tisztességes és gyors eljárásra van szükség. Nem jó bizonytalanságban tartani az embereket. És a hatóságok szempontjából az sem jó, ha a döntésre hosszan várakozó menedékkérők elkezdenek gyökeret eresztetni. Összeházasodnak az illető ország valamely polgárával, vagy a gyerekek iskolába kezdenek járni, vagyis nem lehet már olyan gyorsan, könnyen eltávolítani őket az országból, hiszen a kialakult családi kapcsolatok szétszakítása sértené az emberi jogokat. Pozitív döntés esetén pedig gyorsan el lehet kezdeni a menekültek integrációját. Magyarországon egyébként európai uniós mércével mérve gyorsan megszületnek a menekültügyi döntések. Egy bonyolultabb eset is nyolc-kilenc hónap, de legfeljebb egy év alatt lezárul.

– *Addig pedig őrizetben tartják őket?*

– Noha ennek kivételesnek, végső eszköznek kellene lennie, manapság a menedékkérők közül 300-an őrizetben vannak. A menekültügyi őrizet deklarált célja, hogy az illető ne tűnjön el a hatóságok elől, így megakadályozzák a továbbvándorlást, de kétségtelenül benne van az elrettentő szándék is, hogy mások ne akarjanak idejönni. A gyakorlatban azt látjuk, hiába fordítanak rá

rengeteg pénzt, az elrettentés nem működik, a krízisek elől továbbra is menekülni fognak az emberek. Több helyen nyitott befogadóállomásokon helyezik el a kérelmezőket: Debrecenben, Vámosszabadi-ban, Bicskén, és épp most nyílt a Szegedhez közeli Nagyfán is ilyen tábor. Ezzel párhuzamosan azonban léteznek a menekültügyi őrizet célját szolgáló intézmények, ahol fogdában tartják az embereket.

– *Nem hagytam, hogy elmondja, hogyan alakultak a számok.*

– 2013 elején nagy nemzetközi nyomásra megváltoztak a magyar jogszabályok: akiket korábban idegenrendészeti őrizetbe vettek, attól kezdve nem lehetett, hiszen a menedékkérők legalisan érkeztek az országba. Az Európai Bizottság kifogásolta a magyar gyakorlatot, kis híján kötelezettségszegési eljárás indult ellenünk. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és számos külföldi civilszervezet is kritizálta, hogy aggasztó körülmények között fogva tartunk olyanokat, akik védelemért érkeztek ide. Ezért sokakat kiengedtek az idegenrendészeti őrizetből, illetve nem vettek újakat őrizetbe. Ezt követően nagyon sok új menedékkérő érkezett, köztük olyanok is, akiknek semmi okuk nem volt menekültstátuszt kérni. Koszovóból például több ezer albán jött, akit Németországból korábban már hazaküldtek, és most újra szerencsét akart próbálni.

– *Ők lennének a gazdasági migránsok?*

– Pontosan. Akiiket a sajtó illegális gazdasági migránsoknak vagy gazdasági menekülteknek hív. Ők azok, akik legalis bevándorlási lehetőségek híján a menekültügyi kiskapuk kihasználásával próbálkoznak egy jobb élet reményében Nyugatra

jutni. 2013-ban kevés híján 19 ezer ember kért menekültstátuszt Magyarországon, ami az előző év 2100-as számához képest robbanásszerű növekedés. A bevándorlási hivatal főigazgatójának minapi sajtótájékoztatóján hallottam a tavalyi számot: 2014-ben 42 777-en kértek menekültstátuszt. Közülük a fele beadta a menekültkérelmét, és már ment is tovább. A kérelmezők többségükben koszovóiak és szírek. Sokan érkeznek Afganisztánból is. A 20 és fél ezer érdemi döntésből öt-száznál alig valamivel többen kaptak nemzetközi védelmet, tehát menekültstátuszt és oltalmazotti státuszt. Sok eljárás még nem zárult le, de nagyon sok elutasító határozat született.

– *Ezek szerint az, amit Orbán mond, gyakorlatilag lefedi a magyarországi gyakorlatot.*

– Így van, szerintem a jelenlegi szabályozás is nagyon szigorú. A menekültügyben mindenképpen. Bár ezen a területen a szigorú európai jogi környezetnek is meg kell felelni. A menekültügyi döntés nem teljesen diszkrecionális, mert az uniós jog is pontosan meghatározza, hogyan kell fogadni a menedékkérőket, és kit kell menekültnek tekinteni, kinek kell oltalmazotti státuszt biztosítani. Látható, hogy az illetékeseken nagyon nagy az ügyteher, és a döntéshozatali eljárás minősége is romlik. Ezzel együtt például azok a szírek, akik itt kívárlják a döntést, mindenképpen megkapják az oltalmazotti státuszt, néha a menekültstátuszt is. Senkit sem küldenek vissza a polgárháborúba.

– *Térjünk vissza a gazdasági bevándorlók kérdésére, hiszen a miniszterelnök nyilatkozata leginkább rájuk vonatkozott. Ön a Helsinki*

Bizottságban több kormányzati ciklus menekültpolitikáját és bevándorláspolitikáját is láthatta. Bár nem mondhatnám, hogy különösebben elmélyedtem volna a rendszerváltás óta eltelt huszonöt év bevándorláspolitikájának vizsgálatában, úgy tűnik, paradigmaváltás történt.

– 2004 hozta a legnagyobb cezúrát. Az uniós csatlakozás előtt teljes konszenzus volt a belépést illetően, ezért a kormányok mindent el is követtek. Megvolt a politikai akarat hozzá, hogy csatlakozzunk a közös normarendszerhez. És ez volt az az időszak, amikor a menekültügy és a migráció kérdése mindinkább közösségi politikává kezdett válni. A közös játékszabályok bizonyos tekintetben kiforratlanabbak voltak, és nem voltak olyan kötelező erejűek, mint ma. Az idegenrendészet, a menekültügy területén akkoriban nagy változások történtek. Magyarországon a menekültügy új dolognak számított, és megváltozott az idegenrendészet jogi szabályozása. A szemlélete nem okvetlenül, hiszen nagyrészt ugyanazok az emberek foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel 1988-ban, mint 1998-ban. A bevándorlási hivatal 2000-ben állt fel. Korábban a Menekültügyi és Migrációs Hivatal, a rendőrség és a határőrség között oszlottak meg a feladatok. A rendőrség azóta is küzd régi hatáskörei visszaszerzéséért. Ennek jele Rogán Antal egyik mondata, amelynek az a lényege: meg kell vizsgálni, hogy a rendvédelmi szervek jogkörei a beléptetés és a kiutasítás kapcsán hogyan szélesíthetők. Ez alapvetően nem új ötlet, a rendvédelmi lobbis régóta szeretne nagyobb jogkört a beengedésnél. Most ugyanis – a nemzetközi me-

nekültjoggal összhangban – ha valaki belép az országba, és kijelenti, hogy menekültstátuszért folyamodik, azt nem szabad visszafordítani a határon, hanem át kell adni a bevándorlási hivatalnak. A rendvédelmieket ezenkívül a fogva tartási jogosítványaikat, az ehhez kapcsolódó infrastruktúrát és pénzt is szeretnék megerősíteni. Az EU-csatlakozás körüli időszak nagyon reménykeltő és eredményes volt. Ahol a hazai jogi szabályozás nem egyezett az európaival, nagyon nagy haladást érhattünk el a szabályozás és a jogalkalmazás fejlesztése révén. Rádásul nagyon sok uniós pénz állt az ország rendelkezésére, ami a szakmai elmélyülést is lehetővé tette. A Helsinki Bizottság is évről évre használt menekültügyi uniós forrásokat: képzéseket tartottunk a jogalkalmazóknak, összehoztuk a bírókat, a menekültügyi ügyintézőket, a civilszervezetek munkatársait, a szociális munkásokat és az ügyvédeket. Egy asztalhoz ültettük őket, és szakmai kérdéseket vitattunk meg. A résztvevők önként és dalolva jöttek, hiszen ez tanulási lehetőséget teremtett számukra. Nagyon nagy volt az igény ezekre a képzésekre. Bennünket pedig, akárhányszor elmentünk egy-egy nemzetközi konferenciára, irigykedve hallgattak, hiszen nemegyszer fontos eredményekről és jó együttműködésről számolhattunk be. Az uniós menekültügyi szabályozások átvételekor ugyanis az egyes országoknak megvan a maguk kis mozgástere, úgyhogy biztosíthatnak az előírtnál kedvezőbb körülményeket. A civilszervezetek mindenhol azt próbálják elérni, hogy a szabályozás a lehetőségeken belül ne a legszigorúbb legyen, és mi ez ügyben

többször sikeresek voltunk. Az volt a hírünk, hogy bár kis ország vagyunk, és nem is gazdag, a menekültügyi intézményrendszer pedig nem olyan jól ellátott, mint például Hollandiában, de Magyarország sok szempontból élen jár a menekültügy kezelésében. 2010 óta viszont ezen a szűk szakmai területen is nagy a visszafejlődés, különösen a menedékkérők őrizete kapcsán.

– *A minisztériumoknál és az állami szerveknél megváltak a hozzáértő emberektől, vagy csak a politikai akarat változott meg?*

– Ez utóbbi történt. Valódi szakmai párbeszédre egyre kevésbé nyílik lehetőség. Óriási horderejű kérdések dőlnek el két nap alatt, az érintett szakmák megkérdezése nélkül, és még a parlamentben sem folyik róluk vita. Mi azt tapasztaljuk, hogy egyre szűkül körülöttünk a tér, és nincs fogadókészség a javaslatainkra. A migrációs, menekültügyi szakmában a jogszabályok alkotói régi szakemberek, jól ismerjük egymást, szakmai kapcsolatban állunk velük, de a döntéseket a politika szintjén hozzák. Még a közelmúltban is volt rá példa, hogy időpontot kértünk a BM egyik helyettes államtitkárától, aki azonnal fogadott bennünket, két órát beszélgettünk szakmai kérdésekről. Az egyik téma a menekültek családegyesítéshez való joga volt, ami nagyon fontos, hiszen sikeres beilleszkedés e nélkül aligha várható. Például az egyik ügyfelünk, egy menekültként elismert szír apamár egy éve küzd azért, hogy idehozhassa Törökországban rekedt öt gyermekét, akik teljesen egyedül vannak ott, és súlyosan traumatizáltak, mivel az édesanyjuk a szemük láttára halt meg egy bombatámadásban. Sajnos eddig nem sikerült elérnünk,

hogy a gyerekek tartózkodási engedélyt kapjanak, mert a gyakorlatban rettenetesen megnehezítik a családegyesítést. A kormányzati migrációs politika pedig azt diktálja: nézzük csak, kik is ezek a menekültek? Szírek? Akarunk mi több szíriait? Ki tudja, kik jönnek ide. Megszólal az Alkotmányvédelmi Hivatal és a TEK is, és azt mondja, hogy a szírek befogadásával nekik is megszorodnak a feladataik, több erőforrásra van szükségünk. Ez egyébként nem légből kapott érvelés, nem lenne jó, ha gyilkosok jönnének Európába. Teljesen méltányolható szempontról van szó. De akkor felvetődik, hogy akarunk-e még pénzt adni az illetékes szervezeteknek. Mármost nem akarnak, meg nincs is, úgyhogy a szabályozás nem lesz kedvezőbb a hazájukból menekülő szírek számára. A történehez hozzátartozik, hogy a szíriai konfliktus előreláthatóan rövid távon nem oldódik meg, a környező országok teherbíró képessége véges, állandóan ott lebeg a veszély, hogy lezárják a határokat, Törökországba már két és fél millió szír menekült a polgárháború elől, Libanont már-már destabilizálta a menekültáradat. Ha tehát Magyarország az átlagos európainál enyhébb szabályozást alkalmaz, az vonzó tényezővé – pull-factorrá – válhat. Biztos, hogy ez az összeurópai egymás alá ígérési játszma nagy szerepet kap a politikusok gondolkodásában. De az is előfordulhat, hogy zsigerből nemet mondanak. Ez ügyben is differenciált szabályozásra volna szükség, hogy a terroristák valóban ne jöhessenek, de legalább a kiskorú gyerekeket engedjék be, hadd jöjjenek az apjuk után. Altalánosságban azt lehet mondani, a politikailag érzéke-

nyebb kérdésekben, így például a jogállamiság lerombolásával kapcsolatban a szakmai párbeszéd lehetősége megszűnt. Félő, hogy a bevándorlás összetett kérdését leegyszerűsítő, idegenellenes megnyilvánulások után ez a migrációs szakpolitikai vitákra is átkerjed majd.

– *Végeredményben miért éppen ezen a területen történne másként?*

– Azzal, hogy tagjai vagyunk az EU-nak, egy sor – korábban a politika szempontjából is nyomósnak tűnő – emberi jogi érv elvesztette jelentőségét. Felvetődik tehát a kérdés, hogy mit kezd az Európai Unió azokkal a tagjaival, akik nem tartják be az elvárt magatartási szabályokat, nem tisztelik az unió alapvető értékeit.

– *Orbán alighanem a magyarok hagyományos gyanakvására és idegengyűlöletére apellál. Változott-e a csatlakozás óta a magyar lakosság hozzáállása a menekültekhez és a gazdasági bevándorlókhoz?*

– A legtöbbet erről a Tárki évente megismételt felméréséből tudjuk. A vizsgálatból mindig az derül ki, hogy az idegenellenesség nő. Mindig is jelentős számot képviselt az a csoport, amely egyetlen menekültet sem akart látni. Nem tudom, hogy ennek mi lehet az oka. A környező országokban, például a velünk leginkább összehasonlítható, szintén uniós tagország Szlovákiában korántsem ilyen rossz a helyzet. Külföldi kollégáink erre mindig 1956-ot hozzák fel példa gyanánt, amikor a magyar menekülteket befogadta a világ. Látunk kell, hogy ez az érv sem hat. Nem tudjuk meggyőzni vele a menekültek befogadását ellenzőket, akik erre rendre azt válaszolják, hogy „jó, de mi fehér emberek va-

gyunk, azonos kulturális háttérrel érkezünk, a beilleszkedésünk nem okozott problémát”. Szóval nem tudom, mi lehet az oka ennek az erős idegenellenességnek. A félelem az ismeretlentől? Az irigység? Vagy féltik az emberek a megélhetésüket? Mindenesetre ami az idegenellenességet illeti, európai uniós összevetésben a magyarok évről évre kirívóan rossz helyezést érnek el.

– *A régi EU-államokban 2001. szeptember 11. és az azóta eltelt időszak terrorcselekményei egyre inkább ráirányítják a figyelmet azokra a fanatizált, második generációs muszlim fiatalokra, akik alvó ügynökként, „vakondként” kaphatók mindenféle szörnyűség elkövetésére. Ami ezekben az országokban fokozza a gyanakvást, az idegenellenességet. Magyarországra viszont nem jellemző ez a probléma. A xenofóbia ettől függetlenül válik egyre virulensebbé. Az lenne a baj, hogy nálunk a kérdésről mindig valami negatív kontextusban esik szó?*

– Igen, például a 23 milliós románál való fenyegetésben. A közbeszédben soha nem a távoli országokból érkezőkről volt szó, hanem csak a határon túli magyarokról. Értem, hogy ez a magyar külpolitika prioritása, de azért valahol mégiscsak hihetetlenül provinciális gondolkodásra vall.

– *Vajon Orbán szavai hogyan egyeztethetők össze azzal a ténnyel, hogy – éppen a Fidesz kezdeményezésére – a határon túli magyarok kérésre magyar állampolgárságot kapnak? Végére is – bár nyilvánvaló, hogy a Fidesznek nem ők, hanem a szavazataik kellene – az állampolgárság megadása egyben a gazdasági bevándorlás lehetőségét is kínálja. Tudom, nem akut a ve-*

szély, Magyarország nem vonzó célország, éppen ellenkezőleg, száz- ezrek vándorolnak innen ki. Ahogy az is nehezen értelmezhetővé teszi a miniszterelnök szavait, hogy a kormány megfelelő pénzért magyar állampolgárságot és útlevelet kínál az érdeklődőknek.

– Tényleg nem reális a veszély, hogy a határon túliak itt akarnának megtelepedni. Aki egyszer vesz egy nagy levegőt és úgy dönt, hogy költözik, az nyugatabbra költözik, nem ide. A probléma többnyire jól képzett, fiatal embereket érint, akiknek eszük ágában sincs Magyarországra jönni. Ami azért szomorú is annak tudatában, hogy Magyarországon léteznek hiányszakmák, és demográfiai okokból is szükség lenne a pótlásra.

– *Ahogy erről Orbán első kormányzása idején beszélt is...*

– A szomszédsági politikában ez akkor nem vette jól ki magát, de az ötlet korántsem ördögtől való. Ráadásul a gazdasági migrációban az országoknak valóban létezik elég széles mozgásterük, megmondhatják, kiket szeretnének magukhoz vonzani. Amit Orbán a gazdasági bevándorlásról mondott, jogilag teljes sületlenség, hiszen ellentmond a közösségi politikának, márpedig azt egyelőre nem ő alakítja. Az egyébként nagyon helyes, ha egy ország maga irányítja a gazdasági bevándorlást, olyan munkakerőt vonz magához, amelyre szüksége van. A határon túli magyarok ebből a szempontból ideális választékot nyújthattak volna, hiszen tudják a nyelvet, azonos a kulturális hátterük, tehát könnyen integrálhatták volna őket. De miért jönne ide egy diplomás Erdélyből, ha mehet Ausztriába is? Ugyanígy szomorú volt az is, amit Orbán a

nyáron a magyar munkaerőpiac tartalékairól mondott, miszerint nekünk nem gazdasági migránsokra van szükségünk, hiszen itt vannak a romák.

– *Akiket ugyanakkor szegregálnak és kizárnak az oktatásból.*

– Pontosan. Az elvándorló orvosok helyét ilyen körülmények között egyelőre nehéz lesz cigány munkavállalókkal betölteni. De ami a gazdasági bevándorlókat illeti, Magyarország nemcsak a határon túli magyarok számára nem vonzó. Más sem nagyon akar ide gazdasági okokból bevándorolni. És nemcsak azért, mert a beván-

dorlási hivatal nagyon szigorúan megsűri a jönni akarókat. A közelmúltban nagyobb társaságban voltam, ahol fölvetődött, ki az, aki gondolkodik a külföldre költözésen. Tény, hogy a társaság összetétele nem reprezentálja Magyarországot, de csupán azok nem tették föl a kezüket, akik már külföldön élnek, és csak karácsonyra jöttek haza látogatóba. Ők pontosan tudják, hogy mit jelent már Ausztriában vagy Németországban is az ottanítól eltérő kulturális háttér, és mit jelent gazdasági bevándorlónak lenni. Ezért az ő számukra Orbán Viktor üzenete különösen sértő.

18

Elekes Károly munkái (41. o.)